

RAHANPESUN JA TERRORISMIN RAHOITTAMISEN RISKIARVION YHTEENVETO

1 Riskiarvioryhteenvedon tausta

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä säädetyn lain (444/2017) (*rahanpesulaki, ResL*) tarkoituksena on estää rahanpesua ja terrorismin rahoittamista, edistää tällaisen toiminnan paljastamista ja selvittämistä sekä tehostaa rikoksen tuottaman hyödyn jäljittämistä ja takaisinsaantia.

Rahanpesulla tarkoitetaan toimia, joilla pyritään häivyttämään tai peittämään rikoksella hankitun omaisuuden alkuperä. Rahanpesussa epäily kohdistuu varojen alkuperään. Rikoksella hankitut varat voivat olla peräisin mistä tahansa rikoksesta. Terrorismin rahoittamisella tarkoitetaan puolestaan esimerkiksi toimintaa, jossa annetaan tai kerätään varoja terroritekojen suorittamiseksi. Terrorismin rahoittamisessa epäily kohdistuu varojen käyttökohteeseen. Terrorismin rahoittamiseen käytetyt varat voivat olla peräisin laillisistakin lähteistä ja kyse voi olla pienistäkin summista, joihin liittyvä rahanpesun riski on pieni.

Rahanpesulain soveltamisalaan kuuluvia kutsutaan *ilmoitusvelvollisiksi*. Ilmoitusvelvollisten on laadittava riskiarvio rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien tunnistamiseksi ja arvioimiseksi.¹ Toimivaltaisen viranomaisen on laadittava riskiarvio sen valvonnan piiriin kuuluvien ilmoitusvelvollisten rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskeistä. Jokaisen valvontaviranomaisen on julkistettava riskiarviostaan yhteenveto.²

Etelä-Suomen aluehallintovirasto valvoo rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista.³ ESAVI on laatinut tämän riskiarvion yhteenvedon sen valvomien ilmoitusvelvollisten toimintaan liittyviä riskejä silmällä pitäen. Yhteenvedossa käydään läpi tekijöitä, jotka ilmoitusvelvollisten on syytä ottaa huomioon arvioidessaan omaan toimintaansa liittyvää rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiä.

2 Riskien arvioinnin lähtökohdat

Tietyt toimialat ovat valikoituneet ilmoitusvelvollisiksi, koska näiden tarjoamia hyödykkeitä hankkimalla tai palveluja hyödyntämällä rikollisten varojen alkuperä voidaan häivyttää. Ilmoitusvelvollisuus voi myös perustua siihen, että tietyillä toimijoilla on ammattitaitonsa vuoksi erityiset edellytykset havaita epäilyttäviä piirteitä asiakkaidensa toiminnassa. Toisinaan nämä kaksi tekijää yhdistyvät, jolloin myös

¹ ResL 2 luku 3 §

² ResL 2 luku 2 §

³ ResL 7 luku 1 §

yhteenvedossa eriteltyjä tekijöitä on ilmoitusvelvollisen omassa toiminnassa syytä arvioida molemmista näkökulmista.

Yleensä niillä ilmoitusvelvollisilla, joilla on vakituisia asiakkaita, on paremmat edellytykset seurata asiakkaan toimintaa pitkällä aikavälillä ja havaita tämän toiminnassa epäilyttäviä poikkeamia. Satunnaisia, yksittäisiä liiketoimia asiakkaidensa kanssa tekevien on vaikeampi seurata asiakkaan pitkän aikavälin toimintaa, mikä tekee näistä houkuttelevia rahanpesijän näkökulmasta. Ilmoitusvelvollisella tulee kuitenkin olla edellytykset havaita omalla toimialallaan epätyypillinen käytös, vaikka asiakkaan pidempiaikainen seuranta ei olisikaan mahdollista.

3 Riskitekijät

Käteisen rahan käyttö

Runsa käteisen käyttö liiketoiminnassa on perinteisesti ollut ja on edelleen rahanpesun riskiä lisäävä tekijä. Käteiseen rahaan liittyvä riski johtuu siitä yksinkertaisesti syystä, että käteisen rahan alkuperää on hyvin vaikea todentaa. Käteisen käyttäminen mahdollistaa lisäksi liiketoimien suorittamisen anonyymisti, jolloin esimerkiksi tosiasiallisia edunsaajia on vaikea jäljittää. Suomessa käteisen käyttö on vähentynyt niin, että suuria käteissuorituksia pidetään yleisesti epäilyttävinä. Osa rikollisuudesta (esim. huumausainerikollisuus) on puolestaan edelleen hyvin käteisintensiivistä.

Myös käteiseen verrattavat, helposti rahaksi muutettavat, tuotteet kuten kulta ja jalokivet ovat houkuttelevia rahanpesijöiden näkökulmasta. Terrorismin rahoittamisen osalta myös erilaisten muinaismuistojen ja antiikin salakuljetus on nähty kasvavana uhkana.

Ilmoitusvelvolliset, joiden toiminnassa riski tai sen havainnointi korostuu:

- Valuutanvaihto (palvelun houkuttelevuus)
- Tavarakauppa (tavaran/palvelun houkuttelevuus)
- Kirjanpitäjät (havainnointimahdollisuudet)

Valeoikeustoimet

Rahanpesun kohteena olevaa, rikollisella toiminnalla hankittua omaisuutta voidaan siirtää eteenpäin erilaisin valeoikeustoimin. Tällaisia ovat esimerkiksi tekaistut osto- tai myyntisopimukset, joiden perusteella liikutellaan varoja ilman, että tavaroita ja/tai palveluita tosiasiallisesti siirtyy vastineena. Kyse voi olla myös tällaiseen valesopimukseen liittyvät sopimussakot, jotka antavat päällisin puolin pätevän syyn siirtää varoja sopimusosapuolten välillä. Yhtenä toimintamallina varojen siirtämiseksi taholta toiselle voi olla valevelkasuhteet, jolloin tosiasiallisesti lainavaroja ei koskaan ole maksettu valevelalliselle, joka kuitenkin lyhentää kuvitteellista velkaa. Näiden valeoikeustoimien avulla pyritään luomaan uskottava peruste/alkuperä laittomien varojen siirtämiselle rahoitusjärjestelmässä.

Ilmoitusvelvolliset, joiden toiminnassa riski tai sen havainnointi korostuu:

- Veroneuvonta
- Kirjapito
- Oikeudellinen neuvonta
- Rahoituspalvelut
- Perintä

Asiakasvaratilit

Asiakasvaratilien käyttö rahanpesussa on nostettu esille kansallisia rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä käsitelleessä tutkimuksessa.⁴ Asiakasvaratileihin liittyy riski muun muassa siitä syystä, että niiden osalta ei ole kirjanpitovelvollisuutta. Asiakasvaratilille saapuvien varojen tarkka alkuperä ei ole aina vastaanottajan tiedossa, minkä vuoksi asiakasvaratilien kautta liikkuvien varojen valvonta on haastavaa. Ilmoitusvelvollisten on syytä kiinnittää erityistä huolellisuutta siirtäessään varoja asiakasvaratileilta eteenpäin. Riskialttiita ovat erityisesti asiakasvaratililtä tehtävät liikasuurituksiin ja peruuntuneisiin liiketoimiin liittyvät palautukset.

Ilmoitusvelvolliset, joiden toiminnassa riski tai sen havainnointi korostuu:

- Välityslikkeet
- Oikeudelliset palvelut
- Veroneuvonta
- Perintä
- Oikeudellinen neuvonta
- Rahoituspalvelut

Erityistä asiantuntemusta vaativat liiketoimet

Kansainvälisten ja kansallisten selvitysten mukaan rikollisuus ja sen myötä myös rahanpesu ammattimaistuu jatkuvasti. Rahanpesuun käytetään monimutkaisia yritys- ja omistusrakenteita, joiden luominen ja hallinnointi vaativat erityisasiantuntemusta. Myös rahanpesuun käytettävien liiketoimien monimutkaistuminen ja varojen siirtely paikasta toiseen voi vaatia monen alan ammattilaisten osaamista. Monimutkaisten yritysrakenteiden luominen on usein käytetty keino tosiasiallisten edunsaajien salaamiseksi. Näin ollen tiettyjen ilmoitusvelvollisryhmien on syytä olla tietoisia siitä, että heidän tarjoamansa asiantuntijapalvelut houkuttelevat tässä mielessä myös rikollisia toimijoita. Toisaalta, ilmoitusvelvollisten on hyvä kiinnittää huomiota asiakkaisiin, joiden omistus- ja liiketoimintamallit vaikuttavat epäilyttävän monimutkaisilta.

Ilmoitusvelvolliset, joiden toiminnassa riski tai riskitekijöiden havainnointi korostuu:

- Veroneuvonta
- Kirjanpito
- Oikeudelliset palvelut
- Yrityspalvelut
- Rahoituspalvelut

Julkaistu: 14.11.2017
Päivitetty: -

⁴ Jukarainen, Pirjo; Mutttilainen, Vesa: Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen kansallinen riskiarvio 2015, Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 117, s. 107.